

תל בטש, תמנה המקראית שיתוף פעולה עם בתי ספר בפרויקט שימור ופיתוח

תל בטש, הסמוך כיום ליישובים טל שחר וצרעה, מתנשא מעל גדת נחל שורק, בלבו של עמק פורה. בחפירות ארכאולוגיות רחבות היקף שנערכו באתר משנת 1977 עד 1989, על ידי משלחת מארה"ב בשיתוף האוניברסיטה העברית, בראשות ג.ל. קלם ועמיחי מזר, התגלו 12 שכבות יישוב ונחשפו שרידי עיר מוקפת חומה ומתוכננת היטב, שהתקיימה בתקופת מלכי יהודה, המאות ה-7-8 לפסה"נ.

התל מזוהה עם תמנה המקראית. סיפורי מקרא ידועים קשורים במקום זה: כאן הכיר שמשון הגיבור את אשתו הפלישתית, בשדות הסמוכים נתקל באריה והרגו. לאחר שהסתכסך עם אשתו ומשפחתה שרף את היבול בשדות באמצעות לפידים הקשורים לזנבות של שועלים. בשערי העיר פיתתה תמר את יהודה, ומשושלתו של בנם פרץ נולד לאחר עשרה דורות דוד המלך.

בשנת 2012, כ-25 שנה מסיום החפירה הארכאולוגית במקום, שבהן עמד התל בשימונו ונתכסה צמחייה גבוהה, החל מיזם משותף לרשות הניקוז שורק-לכיש, רשות העתיקות ותכנית "ציוני דרך" של אגף מורשת במשרד ראש הממשלה. במיזם זה קודם פרויקט להכשרת האתר לביקור קהל כמוקד עניין מרכזי לאורך נחל שורק.

בפעולות השימור והפיתוח שנערכו באתר נחשף שער העיר הקדום והוכשר למעבר. בית בד וסביבתו ובית מגורים לדוגמה זכו להתערבות ושולבו במסלול הביקור; כמו כן, הוכשר מעבר ברחוב הקדום של העיר העובר סמוך לחומה המסיבית שלה, והוקמה תחנת הדרכה מוצלת בתצפית נוף מרהיבה על הסביבה. פרט להתערבות בממצא עצמו, הותקנו שלטי הסבר רבים באתר, ואפשר ללמוד באמצעותם על האזור ועל ההיסטוריה שלו ועל סיפורי המקרא הקשורים למקום. פעולה זו של פרשנות והמחשה תאפשר לקדם את הלמידה מהביקור בתל, בתכניות לימודים פורמליות וכן במסגרות נוספות בלתי פורמליות.

הניסיון הנצבר בשימור אתרי מורשת מראה, כי כדי להבטיח שהאתר יתוחזק ויישמר לטווח ארוך, רצוי ליצור זיקה בין קהילות למקום. אחת הדרכים לעשות

ריצוף רחבת השער בחלוקי נחל

החומה והרחוב לאחר עבודות השימור | משמאל: תכנית התל | עיבוד: א' משיח

זאת היא באמצעות תכנית "אימוץ אתר". בתכנית זו משתלבים ילדי היישובים הסמוכים בתכנית חינוכית המיושמת בו בזמן עם עבודות השימור והפיתוח. קבוצות התלמידים לומדות על המקום ומתנסות בפעילות שטח חווייתית באתר.

בפרויקט הנוכחי קיימנו תכנית, שהוביל מרכז החינוך הארכאולוגי של מרחב ירושלים ברשות העתיקות, בשני בתי ספר באזור, בית הספר "השחר" במושב טל שחר ובית הספר "הרטוב" בקיבוץ צרעה. היא נערכה עם תלמידי כיתות ד' ו-ה', 11 כיתות משני בתי הספר, כ-340 תלמידים השתתפו בה.

הפעילות החינוכית החלה באוקטובר 2013, וכללה סדנת ארכאולוגיה בת 4 מפגשים בכיתה ומפגש סיום חגיגי בשטח, בתל בטש. מטרת התכנית הייתה לקרב את התלמידים אל אתר המורשת, ללמדם על עתיקות תל בטש וחשיבותו הארכאולוגית, ולשלבם בהכשרת האתר לטובת הציבור הרחב והקהילה, אשר חיה בקרבתו. בפעילות השטח התנסו התלמידים בחפירה ארכאולוגית ובעבודות שחזור ובנייה. הם ריצפו את רחבת השער בחלוקי נחל, בטכנולוגיית הבנייה המקורית שנמצאו לה עדויות פיזיות בחפירה. נוסף לכך, הם התנסו

התנסות בחפירה לימודית

במלאכות מסורתיות כמו כתישת קמח והכנת פיתות, ולמדו על המקום בעזרת חוברת פעילות, המקיפה נושאים שונים הבאים לידי ביטוי בתל. התכנית הוכיחה את עצמה כמוצלחת במיוחד. הילדים נהנו מאוד, כפי שבא לידי ביטוי בסרטון שנערך על הפרויקט, ונחשפו להיסטוריה של המקום ולשיטות העבודה של ארכאולוגים ומשמרים. אין ספק, כי שיתוף הפעולה עם בתי הספר והעבודה המשותפת בשטח, של אנשי מקצוע ותלמידים, תורמים לחיזוק הזיקה בין הקהילה הסמוכה לאתר הארכאולוגי. יתרה מזאת, פעילות כזו היא מפתח להמשך קיומו של הפרויקט לאורך זמן, לשימורו של האתר ולתחזוקתו בעתיד.

יזם | רשות העתיקות, רשות הניקוז שורק-לכיש ותכנית "ציוני דרך" של אגף מורשת במשרד ראש הממשלה
 תיעוד ותכנון | אבי משיח, תמר נתיב, יהונתן צחור
 ביצוע | צוות בראשות המשמרים שחף זך, בילאל הדיה
 ליווי ארכאולוגי | פאבלו בצר
 הסברה וחינוך, רשות העתיקות | מירב שי, חגית נויגבורן
 תודות | רשות ניקוז שורק לכיש | איציק יוגב ומושקו רום; האוניברסיטה העברית | פרופ' עמיחי מזר
